

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА УЧИЛИЩНАТА ДИАГНОСТИКА ЗА АДАПТАЦИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ I ДО VIII КЛАС

Милена Дончева

Разбирането на протичащите процеси в училище е повече от проникването в тяхната същност. Интерпретацията на понятието “училищна диагностика” е отправен момент в търсенето на повече знания за учениците от различните възрастови групи, за закономерностите и рисковите периоди в тяхното развитие. С помощта на проучванията ние си поставяме за цел не да правим характеристика на личностите, а да сигнализираме за ситуативното личностно състояние в условията на училищната среда. Поставянето на тези рамки е необходимо условие за разбиране на цялата съвкупност от отношения - база данни - анализ - обобщение - изводи. Свързващото звено е езикът, на който учители и ученици се разбират помежду си, а не само езикът, който всеки говори.

В осъществяването на единство на познавателните операции, (в т. ч. и самопознанието) училищната психодиагностика е известна опора на педагогическите колективи в ОУ “Димитър Благоев” и ОУ “Христо Ботев”, В. Търново. Тематичният обхват е подчинен на характерните проблеми за всяко училище, но и в двата колектива педа-

гогическите съвети вече шеста година поставят в годишните планове за учебно-възпитателна работа задачи за проучване на гностичните възможности, междуличностното общуване, емоционалното отношение към живота в училище и много други, свързани с хуманизиране на цялостния процес. През последните години педагогическите екипи са много често “изненадани” от нечие поведение в непознат досега вариант, идващите на смяна поколения разклатиха професионализма на най-добрите учители, а извънучилищните фактори (компютърни игри, дискотеки, видеоклубове, интернет-клубове, електронни игри, телевизионни канали, както и останалите средства за масова информация) пренаредиха ценностите.

Създаването на училищна информационна банка започва с диагностика на входно равнище - тест за училищна готовност и адаптиране на 6-7-годишните деца към условията на училищната среда, социометрични изследвания на структурата на междуличностните отношения и статуса на всеки ученик в началото на учебната

година. Наблюдаваме промените в мотивацията за учене, в личностното развитие, особено в петите и шестите класове, оценяването, проявите на агресия и насилие, съдържанието на конфликтите по паралелки. Интересуваме се от отношението към наркотиците, от опитите на четвъртокласниците за себепознание, от самооценката на личностните качества, от емоционалното отношение към училището.

Всяко проучване на интересите, склонностите, предпочитанията, изискванията и предложенията на учениците към ръководството на училището или към учителите по отделни предмети осъществяваме диференцирано, съобразно възрастовите особености, позицията на класния ръководител, състоянието на проблема (познавателен, емоционален). Предпочитани са методите на анкетиране, интервю, тестове, контент - анализ на съчинения самооценки, есета.

Допитването за мнението на учениците по отделни въпроси, чието решаване предстои е урок за равнопоставеност в училищната общност, обогатява формите на общуване, допълва и структурира наблюдението като класически метод, улавя в зародиш някои процеси, издига самочувствието на изследваните, прави ги съпричастни, ориентира ги към толерантност и отговорност.

Приложният характер на училищната диагностика се превръща в помощно средство за усъвършенстване на организационно-педагогическото управление на училищното ръководство и педагогическия съвет, на класните ръководители, в работата на педагогическия съветник и психопедагогическото консултиране. Резултатите от социометричните изследвания ориентират избора на ученически съвети, а засичането на състояние и експертните оценки помагат за разрешаване на затруднения в личностната и поведенческата сфера. Да се разчита само на усета за нещата е наивно.

Какви са най-типичните изводи от направените досега проучвания?

- Кризата на 7-та година е описана в педагогическата и психологическата литература. Но промените в обществото и тяхното отражение върху децата на кризата и националния стрес все още чакат внимателния анализ на науките за детето. Поемането на новата социална роля "Ученик" е типичен проблем и за двете училища, особено ученето на социално поведение. Неумението да се общува с връстници прераства в неумение да се общува с възрастни (липса на задръжни процеси, хиперактивност, интензивност на чувства и афекти). Разминаването между календар-

ната и психичната възраст е основен проблем;

Адаптацията на първокласниците в ОУ “Христо Ботев” се възпрепятства от оскъдня активен речник по български език (90% от учениците общуват на майчиния си език - турския, и то не само в междучасията). За някои от тях езиковата бариера остава частично непреодолима и предопределя ниската степен на мотивация, “безпричинните” отсъствия, напускането на училище, скитането, арогантното поведение в час и т.н. Стихийното налагане на този културен модел се подхранва от езиковата среда на семейството и квартала. Корекционната работа е трудна, защото “преминаването” в следващите класове пренася разслоението в грамотността;

- Положителната мотивация за учене е най-силно изразена в класовете на прехода - четвърти и пети. Формирани са умения за учене, за самоподготовка, а срещата с личността и критериите на учителите по отделни предмети държи вниманието будно и засилва интереса към методите на преподаване. Сравнителните анализи от анкетите в V и VI клас сочат трудности с един и същи адрес - сложността за разбиране на понятията и термините, стила на изложение и обема на уроците в учебниците. Предпочитани са иновационните форми на обучение;

Проблемът за насилието в училище и извън него се формулира в две форми: физическо и психическо с превес на последното: обиди, прякори, подигравки, ругатни, заплахи. Най-шокиращо е сквернословие то сред най-малките ученици от началния етап, безотносително към пола псуват, както и безотносително към културата на семействата. Състоянието на бедност, физическият образ, облеклото, парите (изобщо и в частност парите за закуска) са предмет на зложелателни “закачки” от типа: “Не стига, че е беден, ами се и репчи”. Ниската битова култура на една част от семействата възпроизвежда самоуправството, боя, егоцентризма, жестокостта, отмъщението;

- Чрез прилагането на диагностична процедура в края на първи клас проследяваме естетическите и етичните ценностни ориентации. На основата на фолклорните приказки от читанката проецираме обстоятелства, сходни на тези, в които действа главният герой. Увеличават се децата, които ще си купят сливи за смет (защото ги обичат), ще се разсърдят, ако родителите им подарят книга вместо мечтания предмет (защото не обичат да четат книги). Подобно е и отношението към приятелството - по-добре е да имаш приятел с богати родители (ще правят скъпи подаръци). И здравето вече може да се купи с пари, “защото, който има пари, има

всичко”. Най-оптимистичният извод - нито едно дете от двете училища няма да изгони дядо си от къщи, ако зависи от него и по причини, че им пречи и е неудобен;

- Спад на индивидуалната насоченост на интересите към учебния процес и на общото интелектуално развитие, поведенчески нихилизъм към правилници, задължения и норми, неадекватно поведение, притъпяване на емоционално-волевите качества се наблюдава като тенденция във възрастта на 7-те и 8-те класове, независимо от финализирането на основното образование. Преобладаващо е спокойствието, че някой ще ги “завърши”; Симтоматична е търговията с медицински бележки.

- Емоционалното отношение към училището не е променено, то заема основно място в съзнанието на учениците като привлекателен център, средище на знания и про-

света, на грамотност и култура. Немислимо е хипотетичното изключване на училището от живота на учениците (назована е алтернативата - “простотия”, “неграмотност”, “липса на работа”, “ще бъдем едни убитаци”). И в двете училища общуването е силно подкрепящ момент - контратезата е, че “вкъщи е скучно”.

Неутрализирането на негативните процеси, смекчаването на тяхното въздействие, противодействието срещу агресия и насилие налага необходимостта от превантивна индивидуална и групова работа, от често съгласуване на хода на нашите мисли, преценки, предчувствия, опасения и страхове с тези на учениците. Защото при нас резонират проблемите на обществото, но обществото е в невъзможност да разреши сътресенията в едно отделно училище. Особено, ако самото общество е в криза.

THE POSSIBILITIES OF THE SCHOOL DIAGNOSTICS FOR ADAPTATION OF THE STUDENTS FROM 1ST TO 8TH CLASSES

MILLENA DONCHEVA

Summary

The understanding of running process in the school environment and the penetrating into their nature are the starting — off point in the occupation of the pedagogical advisor. In what way school psycho-diagnostics helps for “deciphering” the language, in which the problems of adaptation and socialization from 1st to 8th classes speak? The author takes into consideration the most typical conclusions of the accumulated informational data.